

Az osztatlan tanárképzés zárószigorlatának eljárási rendje Magyar Nyelvtudományi Intézet Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

A tanárképzésben részt vevő hallgatók szakmai képzésüket a **10. félév végén (4+1-es képzés esetén a 8. félév végén)** zárószigorlattal fejezik be.

I. Azok számára, akik magyar szakon, vagyis nyelvészetből vagy irodalomból szakdolgoznak, a zárószigorlat három részből áll:

1. Szakdolgozatvédelem nyelvészetből vagy irodalomból. (A szakdolgozat elkészítésével kapcsolatos tudnivalókat és a szakdolgozatvédelem menetét külön eljárásrendek szabályozzák, melyek mindkét Intézet honlapján elérhetők.)

2. Szakmai rész nyelvészetből: az alább megadott tíz tárgykör közül előzetesen egyet választanak, amelyet a vizsgára jelentkezéskor jeleznek, s abból készülnek fel a zárószigorlatra.

3. Szakmai rész irodalomból: egy komplex elemzéssel készülnek, a választott témából ppt-t készítenek és azt a zárószigorlaton bemutatják a lentebb megadott szempontok alapján. A témakörök és az ajánlott szakirodalom szintén lentebb olvasható.

II. Azok számára, akik a másik szakjukon szakdolgoznak, a zárószigorlat két részből áll:

1. Szakmai rész nyelvészetből: az alább megadott tíz tárgykör közül előzetesen egyet választanak, amelyet a vizsgára jelentkezéskor jeleznek, s abból készülnek fel a zárószigorlatra.

2. Szakmai rész irodalomból: egy komplex elemzéssel készülnek, a választott témából ppt-t készítenek és azt a zárószigorlaton bemutatják a lentebb megadott szempontok alapján. A témakörök és az ajánlott szakirodalom szintén lentebb olvasható.

Zárószigorlati tárgykörök nyelvészetből

1. Hangtan

a. A magánhangzók fonetikai és fonológiai rendszere. A magánhangzó-harmónia és a „magánhangzótörvények” a magyarban.

Szakirodalom:

Gósy Mária 2004. *Fonetika, a beszéd tudománya*. Osiris Kiadó, Budapest. 9–70, 251–252

Kassai Ilona 1998. *Fonetika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 43–54, 99–111, 140–142

Papp István 1966. Hangtörvények a magyarban. In: Papp István: *Leíró magyar hangtan*. Tankönyvkiadó, Budapest. 121–131.

b. A mássalhangzók fonetikai és fonológiai rendszere. A beszédlánc alkalmazkodási folyamatai (a „mássalhangzótörvények” a magyarban).

Szakirodalom:

Gósy Mária 2004. *Fonetika, a beszéd tudománya*. Osiris Kiadó, Budapest. 9–58, 70–84, 148–163, 253–254.

Kassai Ilona 1998. *Fonetika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 43–54, 112–127, 169–187.

Papp István 1966. Hangtörvények a magyarban. In: Papp István: *Leíró magyar hangtan*. Tankönyvkiadó, Budapest. 131–145.

2. Alaktan

a. A magyar névszótövek rendszere és története.

b. A magyar névszóragozás és -jelezés rendszere és története.

Szakirodalom:

Benkő Loránd főszerk. *A magyar nyelv történeti nyelvtana I*, 160–187, 259–318; *II/1*: 239–267, 321–410.

3. Mondattan

a. A mondatelemzés szempontjai és kategóriái (példákkal)

b. A mellérendelés és az alárendelés a szintagmák és az összetett mondatok szintjén (a mellérendelés típusai, kötőszói; az alárendelés grammatikai eszközei, típusai példákkal)

Szakirodalom:

Keszler Borbála szerk. *Magyar grammatika*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000. 347–530.

4. Szövegtan

a. A szöveg textualitása (fogalmak, összefüggések, az utaló elemek tipológiája, példákkal)

b. A szövegösszefüggés grammatikai (konnexitást teremtő), szemantikai (kohéziós) és pragmatikai (koherenciát teremtő) eszközei (példákkal)

Szakirodalom:

Szikszainé Nagy Irma 1999. *Leíró magyar szövegtan*. Budapest, Osiris Kiadó. 55–73, 137–241.

5. Jelentéstan

a. A jelentés leírásának módjai. A kognitív szemantika és a prototípuselmélet.

b. A beszédaktuselmélet

Szakirodalom:

- Austin, John L. 2001. Tettenért szavak. In: Pléh Csaba szerk. *Nyelv – Kommunikáció – Cselekvés*. Budapest, Osiris Kiadó. 29–42.
- Kiefer Ferenc é. n. *Jelentélmélet*. Budapest, Corvina. 13–37, 65–120.
- Searl, John 2001. Közvetett beszédaktusok. In: Pléh Csaba szerk. *Nyelv – Kommunikáció – Cselekvés*. Budapest, Osiris Kiadó. 62–81.
- Szili Katalin 2004. *Tetté vált szavak*. Budapest, Tinta Könyvkiadó. 39–84.

6. Szociolingvisztika

- a. A szociolingvisztika mint nyelvészeti paradigma és a nyelvek, nyelvváltozatok, stílusváltozatok kérdése a szociolingvisztikában.

Szakirodalom:

Sándor Klára 1999. A hiányzó paradigma. *Magyar Tudomány* 1999/11: 1387–1392.

Sándor Klára 1999. A megtalált paradigma. *Magyar Filozófiai Szemle* 1999/4–5: 595–606.

Sándor Klára 2001. Szociolingvisztikai alapismeretek. In: Sándor Klára szerk.: *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás*. Szeged. 7–48.

Wardhaugh, Ronald 1995. Regionális dialektusok. Társadalmi dialektusok. Stílusok és regiszterek. In: Wardhaugh, Ronald: *Szociolingvisztika*. Budapest. 41–50.

- b. A nyelvi megbélyegzés, a lingvicizmus és a nyelvi hátrányos helyzet.

Szakirodalom:

Kontra Miklós 2006. A magyar lingvicizmus és ami körülveszi. In: Sipőcz Katalin–Szeverényi Sándor szerk.: *Elmélkedések nyelvekről, népekről és a profán medvéről. (Írások Bakró-Nagy Marianne tiszteletére)*. Szeged. 83–106.

Réger Zita 2002. *Utak a nyelvhez*. 2. kiadás. Budapest. 89–152

Sándor Klára 2002. A nyelvi arisztokratizmus alkonya. In: Nyíri Kristóf szerk.: *Mobilközösség — mobilmegismerés*. Budapest. 67–77.

Sándor Klára–Langman, Juliet–Pléh Csaba 1998. Egy magyarországi ügynökvizsgálat tanulságai. (A nyelvváltozatok hatása a személypercepcióra). *Valóság* 1998/8: 29–40.

Wardhaugh, Ronald 1995. Bernstein és a „kódok”. In: Wardhaugh, Ronald: *Szociolingvisztika*. Budapest. 294–299.

7. Nyelvtörténet

- a. A magyar nyelv történetének korszakai és a nyelvemlékek (szórványemlékek, szövegemlékek)

- b. A nyelvi változások általános kérdései

Szakirodalom:

Bárczi Géza–Benkő Loránd–Berrár Jolán 1967. *A magyar nyelv története*. Budapest, Tankönyvkiadó. 10–53.

Benkő Loránd 1980. *Az Árpád-kor magyar nyelvű szövegemlékei*. 19–32.

Benkő Loránd 1988. *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Budapest, Tankönyvkiadó. 37–48, 63–77, 183–227.

Hoffmann István 2010. *A Tihanyi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 43–64, 126–140.

Kiss Jenő–Pusztai Ferenc szerk. 2003. *Magyar nyelvtörténet*. Budapest, Osiris Kiadó. 15–19.

8. Finnugrisztika

- a. A magyar nyelv rokonsága

Szakirodalom:

Bereczki Gábor 1998. *A magyar nyelv finnugor alapjai*. Budapest. 29–34, 67–97.

Honti László 2010. A történeti-összehasonlító nyelvtudományról dióhéjban. In: *A nyelvrokonságról. Az török, sumer és egyéb áfium ellen való orvosság*. Budapest. 13–30.

Pusztay János 1977. *Az „ugor–török” háború után*. Budapest. 9–92, 108–136.

b. A finnugor nyelvek mai helyzete

Szakirodalom:

Csepregi Márta 1998. Kérdések a nyelvrokonságról. In: *Finnugor kalauz*. Budapest. 9–18.

Maticsák Sándor 2011. A finnugor (uráli) népek helyzete Oroszországban. In: *Debreceni Szemle* 19/2: 160–169.

Pusztay János 2006. *Nyelvével hal a nemzet. Az oroszországi finnugor népek jelene és jövője 11 pontban*. Budapest. 43–53, 65–97.

Szanukov, Ksenofont 2000. Oroszország finnugor népei. In: *Nyelvekonaink*. Budapest. 121–178.

9. Névтан

a. Régi magyar helynévadás

b. Régi magyar személynévadás

Szakirodalom:

Bárczi Géza–Benkő Loránd–Berrár Jolán 1967. *A magyar nyelv története*. Budapest, Tankönyvkiadó. 374–388.

Hoffmann István 2003. *Magyar helynévkutatás*. 160–204.

J. Soltész Katalin 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 10–43.

Tóth Valéria 2001. *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban*. Debrecen. 11–65.

Tóth Valéria 2016. *Személynévadás és személynévhasználat az ómagyar korban*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 11–74.

10. Dialektológia

a. A magyar nyelvjárások a 20. század második felében

b. A nyelvjáráskutatás módszertani kérdései

Szakirodalom:

Balogh Lajos–Fodor Katalin 2001. A nyelvjárási anyaggyűjtés. In: Kiss Jenő szerk., *Magyar dialektológia*. Budapest, Osiris Kiadó. 157–174.

Balogh Lajos–Hegedűs Attila–Juhász Dezső 2001. A magyar nyelvjárások a 20. század második felében. In: Kiss Jenő szerk., *Magyar dialektológia*. Budapest, Osiris Kiadó. 257–408.

Juhász Dezső 2001. A nyelvföldrajz. A nyelvföldrajz magyar eredményei. In: Kiss Jenő szerk., *Magyar dialektológia*. Budapest, Osiris Kiadó. 92–130.

A választott tárgykörökre a hallgatók a kapcsolódó előadások, szemináriumok anyagából, és a megadott szakirodalomból készülnek fel.

A megadott irodalom egy-egy tárgykörre vonatkozóan ne legyen több 200 oldalnál.

Az irodalmi zárószigorlat követelménye, menete, értékelése és témakörei

Az irodalmi zárószigorlat nem tételesen kéri számon az elsajátított tudásanyagot, hanem az alkalmazott tudást méri: azt a készséget vizsgálja, hogy a hallgató mennyiben tudja komplex módon mozgósítani az ötéves képzése során megszerzett átfogó irodalom- és kultúratudományi ismereteit, irodalomelméleti tudását, magyar és világirodalmi tájékozottságát, műelemző képességét.

I. A hallgató az előzetes, otthoni felkészülés első lépéseként kiválaszt egy szépirodalmi szöveget, amelyet a vizsgán kíván átfogóan elemezni és bemutatni. A kiválasztott műből kiindulva – a vizsga menetében megadott szempontok alapján – komplex irodalomtudományos kiselőadást készít, melyet ppt-diasorral prezentál a vizsgán.

A szépirodalmi mű kiválasztásának főbb szempontjai:

- 1, a szépirodalmi mű lírai, drámai, verses vagy prózaepikai alkotás egyaránt lehet, a magyar és a világirodalom bármely korszakából – a lentebbi **Témakörök** című szakasz a tájékozódást szolgálja, milyen irodalomtörténeti és irodalomelméleti ismeretkörök keretében történt a szakmai tárgyak felosztása és a szépirodalmi művek tanítása;
- 2, olyan művek választhatók, melyek szerzői szerepeltek az irodalomtörténeti vizsgák kötelező olvasmánylistáján, vagy amelyeket a szemináriumi órák valamelyikén, egyéb előadásokon tárgyaltak;
- 3, a hallgatók az Intézet bármely oktatójával konzultálhatnak a mű kiválasztásával és a témakifejtéssel kapcsolatban. A konzultáció nem kötelező.

II. A vizsga során a hallgató 10–15 perces szóbeli kiselőadás formájában

- 1, irodalomtörténeti kontextusba helyezi a választott művet (lehetséges szempontok: a szöveg alkotói életműben, irodalomtörténeti korszakban elfoglalt helye; korstílushoz, stílusirányzathoz, különféle hagyományokhoz, eszmei-filozófiai tradíciókhoz, beszédmódokhoz, intertextusokhoz való kapcsolódása stb.);
- 2, röviden felvázolja a választott szöveg műfaji vagy poétikai (retorikai-narratológiai) felépítettségét, végig törekedve a szaktudományos fogalomhasználatra,
- 3, valamint felveti egy elméleti (irodalomelméleti irányzathoz kapcsolódó, olvasáselméleti, kultúratudományos stb.) kiindulású szövegolvasás lehetőségét: röviden ismerteti a választott elmélet szemléleti és fogalmi rendszerét, és bemutatja az ezekből nyert lehetséges értelmezési szempontokat.

III. Az előzetes készülés során a hallgató kiválaszt és felhasznál legalább három szaktanulmányt, amely segíti a kérdéskörök kifejtését. E három szakirodalmi munka pontos könyvészeti adatait a ppt-prezentáció végén meg kell adnia. A lentebbi **Alapvető szakirodalom** lista alapvető kézikönyveket tartalmaz, így csupán a kiindulást szolgálja, a vizsgára választott

irodalmi műhöz további szakszövegeket szükséges keresni. Értelemszerűen a választott témához és kifejtéséhez kapcsolódó korábbi tanulmányainak – előadások és szemináriumok – anyagát is használja a felkészülés során: a vizsga elvárja az ötéves képzés során elsajátított tudásanyag szakszerű gyakorlati alkalmazását.

IV. Az irodalmi vizsga időtartama maximum 20 perc: ebből 10–15 percben a hallgató a megadott szempontok szerint bemutatja választott témáját, majd 5–10 percben válaszol a vizsgáztatók kérdéseire. A kérdések a témakifejtés történeti, elméleti, poétikai kontextusaira, valamint a felhasznált szaktanulmányokra egyaránt vonatkozhatnak.

V. A ppt-prezentáció anyagát a vizsgát követően le kell adni a vizsgáztatóknak, mivel ez is részét képezi az értékelésnek. A prezentáció anyaga önálló szellemi munkának számít, ezért a plágiummal kapcsolatos előírások ugyanúgy érvényesek rá, mint a szakdolgozat esetében.

VI. Az értékelés szempontjai

1, Szakmai tudás, jártasság: mennyire megalapozott a hallgató szakmai tudása, és hogyan tudja alkalmazni a tanulmányai során elsajátított ismereteket és készségeket; mennyiben képes átlátni és ismertetni irodalomtörténeti, poétikai és elméleti összefüggéseket; illetve, mennyire képes szakszerű fogalmisággal irodalmi műről és jelenségekről beszélni. (15 pont)

2, Értelmezői készség: műelemző érzékenység; az irodalmi szövegek szorosabb és tágabb kontextusainak interpretációja; szaktanulmányok gondolatiságának sajátjáté tétéle, alkalmazása. (5 pont)

3, Előadói-kommunikációs képesség: mennyire képes a hallgató az önállóan elkészített anyagot logikusan, érhetően és szakmailag igényesen előadni, önállóan mozogni a megadott kontextusok, nézőpontok között; hogyan tud válaszolni a vizsgáztatók kérdéseire. (5 pont)

Témakörök

Régi magyarországi irodalom ismeretkörei:

1. A régi magyarországi irodalom eszme- és művelődéstörténeti kérdései
2. A régi magyarországi irodalom műfaj- és poétikatörténeti kérdései
3. Életművek a régi magyarországi irodalomban

Klasszikus magyar irodalom ismeretkör:

1. A klasszikus magyar irodalom eszmetörténeti kérdései
2. A klasszikus magyar irodalom műfaj- és poétikatörténeti kérdései
3. Életművek a klasszikus magyar irodalomban

Modern magyar irodalom ismeretkör:

1. Stílusirányzatok, művészeti mozgalmak a modern magyar irodalomban
2. A modern magyar irodalom műfaj- és poétikatörténeti kérdései
3. Életművek a modern magyar irodalomban
4. A kortárs magyar irodalom

Világirodalmi ismeretkör:

1. Az antikvitás irodalma és bibliai ismeretek
2. A 15-17. század világirodalma
3. A 18-19. század világirodalma
4. Korstílusok
5. A 20. századi és kortárs világirodalom
6. Az irodalom határterületei

Irodalomelméleti ismeretkör:

1. Prózaolvasási alapismeretek
2. Líraolvasási alapismeretek
3. Drámaolvasási alapismeretek
4. Az irodalom medialitása: Vizuális és populáris kultúra
5. Az irodalomtanítás aktuális kihívásai
6. Irodalom és társművészetek

Alapvető szakirodalom:

- *A magyar irodalom története I – III.*, főszerk. SZEGEDY-MASZÁK Mihály, Bp., Gondolat, 2007.
- *Magyar irodalom*, szerk. Gintli Tibor, Bp., Akadémiai Kiadó, 2010.
- *Világirodalom*, szerk. Pál József, Bp., Akadémiai Kiadó, 2005.
- *Öbéli játékoktól az iskolai játszmákig : gyermek- és ifjúsági irodalom a közoktatás különböző szintjein*, szerk. BARANYAI Norbert, GESZTELYI Hermina, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2020.
- Andreas KOTTE, *Színháztörténet: Jelenségek és diskurzusok*, ford. BERTA Erzsébet, Edit KOTTE, Bp., Balassi, 2020
- FÜZI Izabella – TÖRÖK Ervin, *Elbeszélés a tömegkultúra korában*, digitális tananyag, http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Elbeszeles_kesz/index.html